

ΓΡΑΜΜΑΤΑ & ΤΕΧΝΕΣ

Όνειρο και πραγματικότητα

«Ονειρόδραμα» του Στρίντπεργκ στο Tempus Verum

» Ο χωρισμός της δραματολογίας του Στρίντπεργκ σε δύο περιόδους, τη «νατουραλιστική» και τη «μεταφυσική» ή «μυστικιστική», εξυπηρετεί μόνο μεθοδολογικές ανάγκες. Από άποψη περιεχομένου και ουσίας, το θέατρό του είναι ένα. Μόνιμη πηγή έμπνευσης του συγγραφέα είναι η ασίγηστη πάλη των δύο φύλων, ο χωρικός έλεος μεταξύ τους αγώνας για την επικράτηση του ενός. Το ανθρώπινο ζευγάρι που αλληλοσπαράσσεται στα έργα της πρώτης, λεγόμενης νατουραλιστικής, περιόδου του δεν αποτελεί μια απλή απεικόνιση του κοινωνικού φαινομένου. Τα πρόσωπά του διαθέτουν διάσταση συμβόλων και ταυτοχρόνως αποτελούν αρχέτυπα κοσμικών, συμπαντικών δυνάμεων.

Διακρίνουμε το σχίσμα που χώρισε κάποτε στα δύο το αρχέγονο, ενιαίο κατά τον Πλάτωνα, ανδρόγυνο πλάσμα, ως χαίνον τραύμα που συνεχώς αιμορραγεί. Παρακολουθούμε τη θανάσιμη πάλη ανάμεσα στα δύο κομμάτια, ξένα μεταξύ τους, που επανασυγκολλήθηκαν τυχαία. Βλέπουμε τελικά το τραύμα να επουλώνεται με την κατανόηση και συνάντηση των μερών σε έναν μυστικό τόπο, πέραν κοινωνικών τάξεων, μόρφωσης κ.ά. εξωτερικών δεδομένων.

Το πρόβλημα για τον Στρίντπεργκ πηγαινεί πίσω από τον μύθο των πρωτόπλαστων και τη βιβλική αμαρτία της «γνώσης» του καλού και του κακού. Αμαρτία δεν εί-

ναι η «γνώση», αλλά το ίδιο το γεγονός της γέννησης του ανθρώπου... Θυμόμαστε τα λόγια του Οιδίποδα ότι «είναι καλύτερο να μη γεννιέται ο άνθρωπος». «Αμαρτία» και καταδίκη για τους αρχαίους Έλληνες είναι η ίδια η γέννηση, που χωρίζει τον άνθρωπο από τον Θεό και το γεγονός του υπάρχειν «έτσι», τυχαία, στον κόσμο της ανάγκης. Λύτρωση του ανθρώπου είναι, αντίθετα με τον βιβλικό μύθο, η γνώση. Αλλά ποια γνώση;

Το «Ονειρόδραμα» είναι επηρεασμένο από τα ινδικά διαβάσματα του Στρίντπεργκ («Βέδες») και από τα κείμενα του μυστικιστή συμπατριώτη του Σβέντενμποργκ. Θέτοντας το ερώτημα μήπως η ζωή είναι δεν είναι παρά ένα όνειρο; Μήπως ονειρευόμαστε μια πραγματικότητα που δεν υπάρχει και ξυπνάμε μόνο τη στιγμή του θανάτου - μύηση στο άρρητο μυστήριο της δημιουργίας;

Ερώτημα ιδιαίτερα κρίσιμο για τον σύγχρονο άνθρωπο της «διαφωτισμένης» Δύ-

σης, υποτίθεται απαλλαγμένο από κάθε είδους μεταφυσικές ανησυχίες. Βυθισμένο στην πολυθρόνα, μπροστά στην οθόνη, με το σύνδρομο της τεχνολογικής παντοδυναμίας της Δύσης να συντρέπει την κούφια αλαζονεία του. (Αν αυτό τελειώσει, ο πίθηκος θα είναι ξανά γυμνός. Αλλά δεν θα έχει δέντρο για να σκαρφαλώσει). Αυτό κι αν λέγεται μεταφυσική πίστη του ανθρώπου της Δύσης και προσήλωσή του στις δόσμορφες, δέθεν πολυφώνες νύφες της «ανάπτυξης», «προκοπής» και «προόδου».

Το έργο, βασισμένο στον βεδικό μύθο της καθόδου στη Γη της κόρης του θεού Ίντρα Αγνής για να μυηθεί στα βάσανα των ανθρώπων, έχει την άναρχη δομή του ονείρου και ταυτόχρονα τη δομημένη μορφή μιας μουσικής σουίτας σε δεκαπέντε μέρη και έναν πρόλογο. Η ουσία του και η ομορφιά του συνίστανται στη γνήσια και απεριφραστη κατάφαση στον πόνο του ανθρώπου, που αποτελεί τη μόνη γέφυρά του για να γνωρίσει τον άλλο. Κατάφαση και

στην «αμαρτία» του σώματος και στον έρωτα που βιώνεται μέσα από τον πόνο. Όπως θα διαπιστώσει η «Αγνή», που μοιράζεται με τον ποιητή τη πικρή και γλυκιά γεύση της επίγειας ζωής πριν επιστρέψει στον ουρανό.

Αποτέλεσε ευχάριστη έκπληξη για εμένα η παράσταση του «Ονειροδράματος» που παρακολούθησα στο θέατρο Tempus Verum από μια εξαιρετική ομάδα νέων συντελεστών, σε σκηνοθεσία του νεαρότατου Νικόλα Μίχα, που αντιμετωπίζει το έργο με απόλυτη σοβαρότητα και προσήλωσή σχεδόν ερωτική (κίνηση Αντιγόνης Παπανικολάου). Τέσσερις νέοι ηθοποιοί (Αγνή-Λαός Αλεξίου, Παναγιώτης Γαβρέλας, Τάσος Τσουκάλης, με κορυφαία τη χαρισματική Δανάη Καραχώρα) ενσαρκώνουν εναλλακτικά τους 35 ρόλους, μέσα σε ένα σύνολο από ονειρικές εικόνες, ήχους, μουσικές, φωνές, ιδέες, μορφές και συναισθήματα σε ροή σχεδόν κινηματογραφική, με άξονες τη σωματικότητα την ποίηση, την ελευθερία, που συνθέτουν έναν ολόκληρο κόσμο, φανταστικό και συνάμα πραγματικό, ένα «περιβάλλον από αλήθειες και ψέματα», πολύ κοντινό μας. Με τα λειτουργικά κοστούμια - σκηνικά της Πολυάννας Βλατή, τους ιδιοφυείς φωτισμούς της Μαριέττας Παυλάκη και την υπέροχη πρωτότυπη μουσική του μόλις δεκαοκτάχρονου Τάσου Μπεκίρα.

Πρότυπη πασχαλινή συναυλία στο Μέγαρο της Θεσσαλονίκης

» Η «πασχαλινή» συναυλία της Κυριακής των Βαΐων βρήκε το Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης να κατακλύζεται από το κοινό, ένδειξη ότι ακόμη και προγράμματα τόσο απαιτητικά όσο αυτό που παρακολούθησαμε (1η Απριλίου 2018, ώρα 7 μ.μ.) είναι δυνατόν να μην αποθαρρύνουν, αλλά αντιθέτως να ενεργοποιούν την προσέλευση. Προγραμματικά, η συναυλία της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης ήταν προανατολισμένη προς το πένθιμο κλίμα της Μεγάλης Εβδομάδας, ενισχυμένο από την κοινή αναφορά, και στα τρία έργα της, στη Θεία Οργή, τη λειτουργική «Dies Irae» των δυτικών χριστιανών, είτε όπως αυτή περιγράφεται από τον Ευαγγελιστή Ιωάννη στην «Αποκάλυψη» είτε ως μέρος της ακολουθίας του Ρέκβιεμ που την ολοκλήρωσε.

Για όσους γνωρίζαμε την «Ταφή» (1915), το συμφωνικό πρωτόλειο του μόλις 19χρονου Δημήτρη Μπτρόπουλου, από την περιορισμένη κυκλοφορία της μονοφωνικής ηχογράφησης του έτους 1975 υπό τον Τσου Χούι επικεφαλής της Εθνικής Συμφωνικής Ορχήστρας της ΕΡΤ, στην ασφυκτικά στενή ακουστική του στούντιο C της Ελληνικής Ραδιοφωνίας, η διά ζωής σαρωτική εκτέλεση, στην αίθουσα Φίλων της Μουσικής υπό τον Μιχάλη Οικονόμου, αποτέλεσε αδόκητη εκπλήρωση μιας προσδοκίας σχεδόν πρωταπριλιάτικης. Κι αυτό γιατί η εκφραστικά φορτισμένη σύνθεση επιτέλους λειτούργησε ως η βαρυσήμαντη νεκρική πομπή αποκαλυπτικών διαστάσεων με τις ευαγγελικές και λογοτεχνικές παραπομπές του συνθέ-

Κρατική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης, από αριστερά: Σιρανούς Τσαλίκιαν, Μαργαρίτα Συγγενιώτου, Μιχάλης Οικονόμου, Γιάννης Χριστόπουλος, Αλέξανδρος Σταυρακάκης

τη, όπως ο ίδιος τις περιέλαβε στη μοναδική σωζόμενη χειρόγραφη παρτιτούρα της Γενναδείου Βιβλιοθήκης. Όχημα γι' αυτό υπήρξε η ανάδειξη του τεράστιου εύρους δυναμικής της σύνθεσης σε ενιαία αναπνοή, από την εναρκτήρια αδιόρατη ανάδυση της μουσικής στα έγχορδα και την εν συνεχεία σταδιακή εκκωφαντική της κλιμάκωση (με την επικουρία των χάλκινων) ως την έκπνοη αποκλιμάκωσή της, μια κυριολεκτική μεταφορά της φωνητικής messa di voce στη συμφωνική μουσική.

Οι «αποκαλυπτικές» αναφορές του Μπτρόπουλου μέσω Ουγκώ βρήκαν τη συνεκτική και συγκινητική τους προγραμματική επέκταση, αλλά και διαδοχή, σε μια καταλογραμμένη και γεμάτη θεατρικότητα σύνθεση του αρχιμουσικού της βραδιάς. Ο λόγος για τις «Ελεγίες στα Οράματα Επτά αγγέλων III» (2017), τελευταίο -συμβολι-

κά επταμερές- κεφάλαιο τριλογίας του ίδιου, μια «δραματική καντάτα» για μεσόφωνο και μεγάλη ορχήστρα, που μορφολογικά ανατρέχει σε μια από μακρού εν χρήσει φόρμα δραματικής scena, εκτεινόμενη ενδεικτικά από τη «Βερενίκη» του Χάιντ και τον «Θάνατο της Κλεοπάτρας» του Μπερλιόζ μέχρι τα «Hérodiade - Fragmente» (1999) του Matthias Pintscher σε ποίηση του Stéphane Mallarmé ή τη «La nuova Euridice secondo Rilke» (2015) του Salvatore Sciarrino. Η έμπειρη μεσόφωνος Μαργαρίτα Συγγενιώτου διαχειρίστηκε με οίστρο την εκ του πρωτοτύπου μελοποιημένη ποίηση του Ομήρου, της Σαπφούς και του Σιμωνίδη, τις επίπονες δραματικές μεταπτώσεις της μουσικής εξαγγελίας, αλλά και τον επίφοβο ορχηστρικό όγκο που την περιέβαλλε (συμπεριλαμβανομένης της φωνητικής συμβολής των μουσικών), ο οποίος εν τέλει την κά-

λυψε ολοκληρωτικά κατά την -εντός σεναρίου- οπισθοχώρησή της στα μετόπισθεν του σχηματισμού. Παρά τη δυσχέρεια του ιδιώματος, αυτή η γεμάτη δύναμη σύνθεση βρήκε δίοδο στην ψυχή των θεατών που την επευφήμησαν θερμά.

Η συναυλία γνώρισε καθαρτήρια κατάληξη με το ημιτέλες «Requiem» του W.A. Mozart, σε μια εξίσου δραματική εκτέλεση που υπερασπίστηκε αποτελεσματικά την ενότητα της σύνθεσης, χωρίς ανάγκη απολογιών για τα συμπληρωμένα από το χέρι του Franz Xaver Süssmayr μέρη της. Σημαντικό μέρος της επιτυχίας πιστώνεται, παρά ορισμένες περιστάσεις οριακού συγχρονισμού με το πόντιουμ, η ενθουσιώδης Μεικτή Χορωδία Θεσσαλονίκης σε διδασκαλία Μαίρης Κωνσταντινίδου. Με ωραιότερη συλλογική τους στιγμή το Agnus Dei, το εν πολλοίς ομοιογενές κουαρτέτο των μονωδών περιελάμβανε, πέραν της Συγγενιώτου, τους επίσης κλασικής γραμμής υψίφωνο Σιρανούς Τσαλίκιαν και τονόρο Γιάννη Χριστόπουλο, καθώς και τον πολλά υποσχόμενο νεαρό βαθύφωνο Αλέξανδρο Σταυρακάκη. Ο μαλακός, εύηχος και πλούσιος όγκος της φωνής του νεαρού καλλιτέχνη ανέδειξε εντυπωσιακή πληρότητα προβολής στην αίθουσα (διαπίστωση κατανοητά δυσδιάκριτη στην τηλεοπτική λήψη της ΕΡΤ3), ήδη από το γρανίτινο αλλά ευφωνικό Tuba mirum, και μάλιστα παρά την παροδική τονική επισφάλεια της χάλκινης συνοδείας του. Εν κατακλείδι, μια συναυλία αναφοράς όχι μόνο για θεματικά παρόμοιες διοργανώσεις!